

Posudek vedoucí bakalářské práce Dětská próza Petry Soukupové

Tereza Černovská si ve své závěrečné práci stanovila za cíl analyzovat, jak se v intencionálních dětských prózách Petry Soukupové uplatňuje tzv. dětský aspekt, případně dětský implicitní čtenář. Tento záměr se jeví jako slibný ze dvou důvodů: jednak nebyla dosud dětská próza Petry Soukupové – navzdory jejímu čtenářskému a kritickému ohlasu – soustavněji analyzována, jednak chybí také kritické srovnání koncepcí dětského aspektu a dětského implicitního čtenáře. Oba tyto pojmy se těšily zejména v osmdesátých a devadesátých letech dvacátého století určité popularitě a myslím si, že je cenné vyzkoušet, nakolik produktivně lze aplikovat na dnešní produkci pro děti a mládež. V úvodu práce autorka uspokojivě zdůvodňuje výběr analyzovaných děl Petry Soukupové (hlavním rozlišovacím kritériem se pro ni stává intendovaný čtenář) – u spisovatelky, která hojně využívá dětských a dospívajících fokalizujících postav i v tvorbě primárně určené dospělým, je tento krok velmi důležitý.

Zvolenému cíli odpovídá struktura práce. Bakalantka nejprve v teoretické části vymezuje pojmy dětský aspekt, dětský implicitní čtenář a literatura pro děti mládež a následně je využívá v praktické části věnované knihám *Bertík a Čmuchačlo*, *Kdo zabil Snížka?* a *Klub divných dětí*. V teoretické části bohužel vidím poměrně velké nedostatky v argumentaci – objevují se pasáže, které si protirečí (např.: „Samotné dítě však není možné jednoduše popsat a nadefinovat tak i univerzálního dětského čtenáře. Definice literatury pro děti a mládež tedy může být vytvořena na základě vymezení jediného univerzálního dětského čtenáře“, s. 11), některé teze se zbytečně opakují, respektive cyklí (např. „Dětský aspekt se nejčastěji uplatňuje v takové podobě, že je dětskému čtenáři svět kolem něj představován z perspektivy, která je pro něj blízká, tedy očima dítěte. Aspekt dítěte je zde charakterizován zejména nazíráním, které je mu přizpůsobeno“, s. 13), spojky signalizující kauzální vztah nejsou vždy doprovázeny reálnou kauzalitou (např. „[Dětský aspekt zanedbává] tedy to, že každé dítě je jedinečné a má rozdílné vlastnosti, projevy apod. Tento předpoklad je tedy nepochybně z části odrazem přání dospělých o tom, jaké děti mají být“, s. 13), nebo je příčina a následek zaměněna („dětský implicitní čtenář může sloužit jako prostředek k vymezení literatury pro děti a mládež. Je tedy zřejmé, že na projevy dětského implicitního čtenáře bude mít vliv zařazení knihy do oblasti LPDM“, s. 19).

Na druhou stranu autorka prokázala schopnost nahlížet na zkoumané pojmy do jisté míry kriticky (všimá si například, do jaké míry zkoumané pojmy spoléhají na různé představy „vnětextových“ dětí), porovnat je a aplikovat je – až na výjimky úspěšně – v praktické části. Uvítala bych ovšem (například v rámci závěru) detailnější reflexi, nakolik se tyto pojmy při analýze literárních děl pro děti ukázaly jako užitečné – přináší nějakou výhodu oproti tomu, pracujeme-li při analýze dětských knížek s představou konkrétních empirických čtenářů? Z práce tento závěr jasně nevyplývá a vzhledem k tomu, že si autorka občas také odkazem na empirické čtenáře vypomáhá, bych byla ráda, kdyby se na potenciální přínos pojmu dětského aspektu (potažmo dětského implicitního čtenáře) zaměřila při obhajobě. Mimochodem domnívám se, že pojem empirický čtenář autorka na některých místech (s. 37, 47) nepoužívá vhodně, když ho chápe jako komunikační protějšek vypravěče.

Bakalantka obstojně zvládla nashromáždit a parafrázovat potřebnou sekundární literaturu. U dětských knížek Petry Soukupové, k nimž chyběly odborné studie, pracuje alespoň s recenzemi a krátkými články o daných knihách. Některé citace recenzí se zdají zbytečné, jinak nemám ke způsobu, jak jsou sekundární (a ostatně i primární) texty citovány, větší výhrady.

V praktické části se bakalantka zaměřuje na realizaci dětského aspektu zejména co do tematiky knih, důležitý je pro ni také vývoj hlavních postav a do jisté míry i časoprostor, zvláštní pozornost je věnována závěrečnému „poučení“ postav. Podobně jako u Uličného je prostor věnován také jazykové stránce textu. Tyto oblasti se jeví vzhledem k tomu, jak je v teoretické části dětský aspekt definován, jako

smysluplné. Mám nicméně pár výhrad. Některé autorčiny postřehy v praktické části vnímám spíše jako osobní hodnocení než jako analýzu či interpretaci (např. poznámky o tom, co je „znepokojivé“, „ne/vhodné“ či v rámci dětské knihy „přiměřené“), ne vždy je však jasné, z čeho hodnocení vychází. Při analýze „dětského hlediska“, respektive případně u popisu jazykové stránky bych uvítala analytičtější pohled na řeč vypravěče/vypravěčů. Jak ukazuje v práci citovaná studie Jany Hoffmannové, právě v této oblasti jsou prózy Petry Soukupové poměrně zajímavé a nezřídka ambivalentní – a pokud má autorka ambici odvolávat se na „dětský pohled na svět“, myslím, že by stálo za to vydat se tímto směrem důkladněji, protože je pro perspektivizaci děl zásadní. U *Bertíka a čmuchaďla* je například poukázáno na význam „vnitřních dialogů“ a v závěru je zmíněno, že se jedná o důležitý prostředek užívaný i v dalších prózách Soukupové, nicméně u kapitol věnovaných knihám *Kdo zabil snížka?* a *Klub divných dětí* už se mu autorka příliš nevěnuje. Zejména v kapitole o *Klubu divných dětí* jde autorka až příliš naproti textu na úkor vlastního kritického přístupu, což vede mj. k tomu, že postavy hodnotí právě skrze jejich vlastní subjektivní perspektivu – je například skutečně Katka „vyčleňována z kolektivu kvůli vnějšímu [sic] vzhledu“ (s. 49), nebo v próze sledujeme (jak ostatně některé pasáže naznačují) dívku, jejíž pohled na sebe samu je do jisté míry zkreslen?

Zejména v části praktické se bohužel projevují také časté nedostatky formulační a stylistické, které někdy vedou i ke zkreslení určitých faktů, viz např. „Zejména osud Viktora a jeho babičky se stávají předmětem děje knihy *Nejlepší pro všechny* a příběh je fokalizován právě z jejich různorodé perspektivy [sic]. Publikace jsou také navzájem propojené dílčí částí [sic] děje, ve které probíhá pátrání po Snížkovi. V publikaci *Nejlepší pro všechny* je však děj vyprávěn z odlišné perspektivy, než je tomu v *Kdo zabil Snížka?*, a to zejména z perspektivy Viktora. [...] Kniha *Nejlepší pro všechny* je vyprávěna z pozice dítěte [...]“ (s. 36). Z popisu se nejprve vytrácí jako fokalizátor Viktorova matka, posléze i babička. V některých pasážích se zdá, jako by autorka zapoměla doplnit nějakou důležitou informaci – například proč je podle autorky zimní období pro dětskou literaturu atypické (viz s. 36)? Podobně jako v teoretické části se některé pasáže vzpírají logice, například když autorka konstatuje, že *Klub divných dětí* má „do určité míry otevřený“ konec hned poté, co tvrdí, že „děti zůstanou kamarády navždy“ (s. 56), případně když je zvolena nevhodná spojka („Autorka [...] umožňuje čtenáři pohlédnout na situaci ‚z různých úhlů‘, ale i přesto [sic] je zde patrná subjektivizace pohledu“, s. 54). V práci se v malém množství objevují také chyby typografické a morfologické, za závažnější ale považuji zmíněné problémy formulační – text bakalářské práce klade totiž v jejich důsledku značné nároky na čtenářovu ochotu domýšlet si, co autorka tím nebo oním odstavcem myslela.

Jako celek nicméně práce Terezy Černovské z mého pohledu splňuje požadavky kladené na bakalářské práce – autorka si vytyčila přiměřený cíl, prostudovala potřebnou literaturu, využila vybrané pojmy pro analýzu primárních textů a – minimálně zčásti – tak svůj cíl naplnila. Proto doporučuji práci Terezy Černovské k obhajobě a vzhledem k výše zmíněným poznámkám navrhuji hodnocení **dobře**.